

AKTUALIOS LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMOS PROBLEMOS: VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MOKSLEIVIŲ POZICIJA

Vincentas Lamanuskas, Laima Railienė

Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras, Lietuva

Anotacija

Įvairūs pokyčiai pastaraisiais metais vyksta Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Ne visus juos galima laikyti teigiamais ir efektyvinančiais sistemos veikimą. Vykstantys pokyčiai skatina natūralų domėjimąsi jais. Būtina ne tik fiksuoti esamą padėtį, bet ieškoti būdų, kaip optimizuoti pokyčius bei juos valdyti. Ugdymas – sudėtingas, daugialypis reiškinys, kurio tyrinėjimai yra sudėtingi ir taip pat kompleksiniai.

Šiame straipsnyje analizuojama bendrojo lavinimo mokyklų vyresniųjų klasių moksleivių pozicija aktualiais ugdymo klausimais. Atskleidžiama, kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai vertina švietimo sistemą, mokytojų teikiamą žinių kokybę bei gebėjimą paruošti tolimesnėms studijoms aukštosiose mokyklose.

Pagrindiniai žodžiai: bendrojo lavinimo mokykla, švietimo sistema, apklausa, nuomonių indikatoriai.

Įvadas

Domėjimasis Lietuvos švietimo sistemos problematika yra savaime suprantamas dalykas. Viena vertus, vykstant nuolatiniais pokyčiams švietimo sistemoje tampa svarbu žinoti esamą situaciją kiekvienu laiko momentu, kita vertus, svarbu remiantis turima informacija gebėti modeliuoti efektyvius pokyčius ar vykdyti tam tikrą prevenciją nepageidaujamų reiškinų atveju. Per pastarąjį dešimtmetį užsienio šalyse atlikta įvairių apklausų, kuriose dalyvavo moksleiviai (Robertson, 2000; Inagaki, Kobayashi, Nakagawa, 2004; Strand, 2007). Tokie tyrimai pačiais įvairiausiais klausimais vykdomi daugelyje šalių. Nuomonių tyrimai Lietuvoje taip pat jau tapo neatsiejama viešojo diskurso dalimi ir yra gana populiarūs. Egzistuoja nuomonė, kad apklausa nėra patikimas metodas, juolab, kad neretai galime spėti, kokie bus vyraujantys respondentų atsakymai. Tokie spėjimai dažniausiai pasitvirtina. Tačiau nors tyrimas patvirtina spėjimus, tai nėra blogai, nes kvalifikuotai atlikta apklausa suteikia daug naujos ir papildomos informacijos apie įvairius nagrinėjamus dalykus. Juolab, kad neretai apklausų instrumentuose (pvz, anketose) pateikiami ir atvirieji klausimai, kuriais išgaunama daug gilesnė informacija.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra atlieka mokinių ir jų tėvų nuomonių apie mokyklos veiklą tyrimą (<http://www.nmva.smm.lt/index.php?id=126>). Vykdoma apklausa elektroniniu būdu. Per pastarąjį dešimtmetį atlikta įvairaus pobūdžio tyrimų, kuriais siekta išsiaiškinti nuomones ar požiūrius į įvairius tikrovės reiškinis. R. Jankauskienė ir K. Kardelis (2002) atliko vienuoliktos klasės moksleivių (merginų) požiūrio į savo kūną bei svorio kontrolę tyrimą. V. Targamadzė (2005) atliko įvairių su bendrojo lavinimo mokykla susijusių tyrimų analizę ir konstatavo, kad ugdymas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje problemiškas. Autorė daro pagrįsta išvadą, kad ugdymo tobulinimas bendrojo lavinimo mokykloje turi būti nagrinėjamas holistiškai, atliekant kompleksinius, longitudinalinius tyrimus. Tai leistų suvokti ugdymo daugiaaspektiškumą ir integralumą bei šiame kontekste ieškoti jo optimizavimo trikdžių ir tobulinimo galimybių (Targamadzė, 2005). 2008 metais tyrinėtos moksleivių nenoro mokytis priežastys. Nustatyta, kad moksleivių nenorą mokytis lemia tiek įgimtos, tiek įgytos savybės, kurios daro įtaką santykiams su bendraklasiais, pedagogais, formuoja požiūrį į mokslą (Ozolaitė, Zablockytė, 2008). Taip pat 2008 metais atliktas mokinių, mokytojų ir tėvų požiūrio į išsilavinimą tyrimas (Pruskus, 2008). 2009 metais atliktas bendrojo lavinimo mokyklos pradinių klasių mokinių požiūrio į pasaulio

pažinimo dalyką ir ugdomąją aplinką tyrimas (Grigorjevas, Mačiukaitė, 2009). Tyrime analizuoti įprastai besivystančių pradinį klasių mokinių ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, požiūrio skirtumai į pasaulio pažinimą kaip mokomąjį dalyką, ugdymo procesą ir ugdomąją aplinką. B. Žygaitienė (2008) atliko mokytojų ir mokinių požiūrio į mokinių iškalbą bei jos ugdymo galimybes bendrojo lavinimo mokykloje tyrimą.

Kalbant apie bendrojo lavinimo mokyklos aktualijas, norisi atkreipti dėmesį, kad baigdami pagrindinio ugdymo programą, būsimieji vienuoliktokai jau turi apsispręsti, kurios dalykus, be privalomų, rinksis 11 klasėje ir pagal savo individualią programą mokysis 11–12 klasėje. Vieni dešimtokai jau būna apsisprendę, koku keliu pasuks baigę mokyklą, domisi aukštųjų mokyklų programomis, priėmimų reikalavimais. Kiti dar blaškosi tarp savo pasirinkimų. Pastarųjų metų vidurinio ugdymo koncentro moksleiviams teko pausti nemažai permainų, kurios tiesiogiai palietė jų ugdymo(si) procesą. Todėl labai svarbu, kaip yra organizuojamas šis procesas, kokia socialinė aplinka, kokio lygio ir apimties materialinė bazė yra vienoje ar kitoje ugdymo įstaigoje, koks mokyklos mikroklimatas vyrauja jų mokymosi laikotarpiu, ir ypač svarbu, kokia mokyklos vadovų ir pedagogų pagalba jiems bus suteikta rengiantis brandos egzaminams.

Taigi šio **tyrimo objektas** – Lietuvos švietimo sistemos vertinimas. **Tyrimo tikslas** – išsiaiškinti, kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai vertina esamą švietimo sistemą, mokytojų teikiamą žinių kokybę bei gebėjimą paruošti moksleivius tolimesnėms studijoms universitetuose ar kitose aukštosiose mokyklose.

Tyrimo metodologija

Bendra tyrimo charakteristika

Tyrimas atliktas 2010 metų vasario–gegužės mėnesiais, t. y. antrojo mokslo metų pusmečio metu. Tyrimas grindžiamas nuostata, kad moksleivių nuomonių ir vertinimų tyrimai yra svarbūs, nes jie leidžia nustatyti aktualias problemas ar patikslinti jau žinomas. Remiantis respondentų pasiūlymų analize galima pasiūlyti problemų sprendimo būdus, įvertinti galimas pasekmes. Nuomonės tyrimai yra efektyvi priemonė siekiant inicijuoti pokyčius.

Instrumentas

Tyrimė naudota autorių parengta anketa (žr. priedą), sudaryta iš atvirųjų ir uždarytųjų klausimų. Respondentų prašyta įvertinti, kurioje srityje jie jaučiasi stipriausiai / silpniausiai pasirengę. Anketoje buvo pateikti du atvirieji klausimai, siekiant atskleisti Lietuvos švietimo sistemos privalumus ir trūkumus respondentų požiūriu. Taip pat anketoje buvo pateikta 20 teiginių apie mokymą(si) Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose (taikyta ranginė skalė: sutinku, iš dalies sutinku, nesutinku) ir prašyta juos įvertinti. Pateiktas klausimas apie pasitikėjimą dabartine švietimo sistema. Į anketą taip pat įtraukta demografinė dalis.

Tyrimo imtis ir geografija

Tyrimė dalyvavo Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų 11 ir 12 klasių moksleiviai. Iš viso 1150 anketų buvo pripažinta tinkamomis. Respondentų pasiskirstymas pagal klases ir lytį pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Informacija apie respondentus (N/%)

Klasė	Lytis		Iš viso
	Merginos	Vaikinai	
Vienulikta	408/59,0	246/53,7	654/56,9
Dvylikta	284/41,0	212/46,3	496/43,1
	692/100,0	458/100,0	1150/100,0

Tiriamieji geografiniu aspektu pasiskirstė taip: Anykščiai (39, viena mokykla), Pasvalys (33, viena mokykla), Kretinga (53, viena mokykla), Vilnius (202, trys mokyklos), Kamajai (57, viena mokykla), Plungė (79, dvi mokyklos), Šiauliai (103, trys mokyklos), Ukmergė (59, dvi mokyklos), Kėdainių rajonas (126, trys mokyklos), Prienai (60, viena mokykla), Kauno rajonas (59, viena mokykla), Kėdainiai (126, trys mokyklos), Utena (49, viena mokykla), Alytus (61, dvi mokyklos), kitos vietovės (44). Taigi tyrime dalyvavo respondentai iš daugiau nei 25 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų. Tyrimo imtis laikytina pakankamai reprezentatyvia.

Statistinė duomenų analizė

Tyrimo duomenims analizuoti taikomi aprašomosios statistikos matai (absolūtieji ir santykiniai dažniai, populiarumo indeksai). Skirtumams tarp kintamųjų nustatyti taikomas neparametrinis chi-kvadratu (χ^2) kriterijus. 20 teiginių įvertinta taikant trijų rangų skalę. Kiekvienam teiginiui skaičiuotas populiarumo (reikšmingumo) indeksas ($0 \leq PI/RI \leq 1$). Kuo PI vertė arčiau vieneto, tuo teiginys respondentui svarbesnis, reikšmingesnis ar respondentas labiau jam pritaria. Duomenų apdorojimo instrumentas – statistinių programų paketas SPSS.

Tyrimo rezultatai

Siekta išsiaiškinti, kaip respondentai vertina savo pasirengimą įvairiose srityse. Gauti rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Respondentų pasirengimo vertinimas (N/%)

Dalykas /sritis	Stipriausiai pasirengę		Silpniausiai pasirengę	
	N	%	N	%
Matematika	204	17,7	319	27,7
Lietuvių kalba ir literatūra	324	28,2	173	15,0
Gamtos mokslai	218	19,0	162	14,1
IKT	71	6,2	87	7,6
Užsienio kalbos	151	13,1	239	20,8
Humanitariniai mokslai	124	10,8	131	11,4
Menai	58	5,0	39	3,4
Iš viso	1150	100,0	1150	100,0

2 lentelėje matyti, kad geriausiai respondentai yra pasirengę lietuvių kalbos ir literatūros bei gamtos mokslų srityje. Silpniausiai pasirengę matematikos ir užsienio kalbų srity-

je. Apibendrinti rezultatai neparodo gilesnių galimų skirtumų, todėl 3 lentelėje pateikiami rezultatai pagal klases ir respondentų lytį.

3 lentelė

Respondentų pasirengimo vertinimas: stipriausiai pasirengę (N/%)

Dalykas /sritis	Klasė		Lytis		Iš viso
	<i>Vienuoliktą</i>	<i>Dvyliktą</i>	<i>M</i>	<i>V</i>	
Matematika	117/17,9	87/17,5	108/15,6	96/21,0	204/17,7
Lietuvių kalba ir literatūra	196/30,0	128/25,8	249/36,0	75/16,4	324/28,2
Gamtos mokslai	100/15,3	118/23,8	119/17,2	99/21,6	218/19,0
IKT	51/7,8	20/4,0	23/3,3	48/10,5	71/6,2
Užsienio kalbos	92/14,1	59/11,9	76/11,0	75/16,4	151/13,1
Humanitariniai mokslai	71/10,9	53/10,7	77/11,1	47/10,3	124/10,8
Menai	27/4,1	31/6,3	40/5,8	18/3,9	58/5,0
Iš viso	654/100,0	496/100,0	692/100,0	458/100,0	1150/100,0

Analizuojant gautus rezultatus pagal klasę matyti, jog egzistuoja skirtumai. Vienuoliktos klasės moksleiviai geriau jaučiasi pasirengę užsienio kalbų srityje nei dvyliktokai. Tas pats pasakytina ir apie lietuvių kalbą ir literatūrą. Gamtos mokslų srityje stipriau pasirengę jaučiasi dvyliktokai nei vienuoliktokai. Matyt, tai susiję su pasirengimu egzaminams ir tolesne karjera. Visi skirtumai statistiškai reikšmingi ($\chi^2 = 22,52$, $df = 6$, $p < 0,001$). Analizuojant rezultatus pagal lytį, matyti, kad merginos stipriausiai pasirengusios yra lietuvių kalbos ir literatūros srityje, o vaikinai – gamtos mokslų ir matematikos srityje. Skirtumai taip pat statistiškai reikšmingi ($\chi^2 = 75,92$, $df = 6$, $p < 0,000$). Bent tris kartus geriau pasirengę IKT srityje yra vaikinai nei merginos.

Išanalizuoti rezultatai, kaip respondentų pozicijos kinta vertinant pasirengimą pagal kintamąjį „silpniausiai pasirengę“. Rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Respondentų pasirengimo vertinimas: silpniausiai pasirengę (N/%)

Dalykas / sritis	Klasė		Iš viso	Lytis		Iš viso
	<i>Vienuoliktą</i>	<i>Dvyliktą</i>		<i>M</i>	<i>V</i>	
Matematika	179/27,4	140/28,2	319/27,7	196/28,3	123/26,9	319/27,7
Lietuvių kalba ir literatūra	99/15,1	74/14,9	173/15,0	67/9,7	106/23,1	173/15,0
Gamtos mokslai	101/15,4	61/12,3	162/14,1	104/15,0	58/12,7	162/14,1
IKT	44/6,7	43/8,7	87/7,6	52/7,5	35/7,6	87/7,6
Užsienio kalbos	141/21,6	98/19,8	239/20,8	168/24,3	71/15,5	239/20,8
Humanitariniai mokslai	68/10,4	63/12,7	131/11,4	87/12,6	44/9,6	131/11,4
Menai	22/3,4	17/3,4	39/3,4	18/2,6	21/4,6	39/3,4
Iš viso	654/100,0	496/100,0	1150/100,0	692/100,0	458/100,0	1150/100,0

Analizuojant rezultatus pagal respondentų lytį matyti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai ($\chi^2 = 50,05$, $df = 6$, $p < 0,000$). Daugiausia vaikinių mano, kad jie prastai pasirengę matematikos ir lietuvių kalbos bei literatūros srityse. Merginos mano, kad jos silpniausiai pasirengusios matematikos ir užsienio kalbų srityje. Kitų ženklų skirtumų nenustatyta. Analizuojant rezultatus pagal klasę jokių reikšmingų skirtumų nenustatyta (p

> 0,05). Tiek vienuoliktokai, tiek dvyliktokai savo pasirengimą kaip silpniausią vertina panašiai.

Įdomus parametras – pasitikėjimas švietimo sistema. Visuomenėje vyraujant įvairioms, neretai kontroversiškomis nuomonėms apie Lietuvos švietimo sistemą, ši informacija vienaip ar kitaip formuoja ir moksleivių poziciją.

„Pirmoje ir antroje gimnazijos klasėje mokiniai buvo skirstomi į grupes pagal jų gebėjimus (pažymius), o trečioje ir ketvirtoje klase – tik pagal pasirinktą mokymo lygį, nors yra galimybė skirstyti ir pagal gebėjimus, ir pagal pasirinktą lygį. Mokinys, atėjęs į trečią gimnazijos klasę, patiria šoką, be to, mokytojui sunkiau dirbti su skirtingų gebėjimų vaikais. Profiliavimas turi labai daug spragų. Iki dešimtos klasės mokinys nėra ruošiamas profiliavimui, jis dažniausiai net negalvoja apie būsimą profesiją. Jeigu norima ir toliau palikti profiliavimo sistemą (nors aš pasisakau prieš ją), reikėtų iš anksto jam ruošti. Jau nuo pat pirmos klasės mokytojai turėtų stebėti vaiko gebėjimus ir polinkius, reikėtų, kad psichologai tirtų gebėjimus ir parašytų atsakaitas, rekomenduojančias rinktis tam tikrą sritį“ (moksleivė N, 11 klasė).

Gauti rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė

Pasitikėjimas dabartine švietimo sistema (N/%)

Lygmuo	Klasė		Lytis		Iš viso
	<i>Vienuoliktą</i>	<i>Dvyliktą</i>	<i>M</i>	<i>V</i>	
Pasitikiu	41/6,3	30/6,0	48/6,9	23/5,0	71/6,2
Iš dalies pasitikiu	397/60,7	271/54,6	421/60,8	247/53,9	668/58,1
Nepasitikiu	216/33,0	195/39,3	223/32,2	188/41,0	411/35,7
Iš viso	654/100,0	496/100,0	692/100,0	458/100,0	1150/100,0

5 lentelėje matyti, kad tik 6,2% respondentų pasitiki švietimo sistema. Daugiau nei trečdalis išreiškia nepasitikėjimą švietimo sistema. Didžioji dalis (58,1%) pasitiki tik iš dalies. Analizuojant rezultatus pagal klasę matyti, kad jokie statistiškai reikšmingi skirtumai neegzistuoja ($\chi^2 = 4,92$, $df = 2$, $p < 0,085$). Vadinasi, tiek vienuoliktokai, tiek dvyliktokai vienodai nepasitiki dabartine švietimo sistema. Tačiau fiksuojami statistiškai reikšmingi skirtumai pagal lytį ($\chi^2 = 9,90$, $df = 2$, $p < 0,007$). Daugiau vaikinų nei merginų nepasitiki švietimo sistema.

Išanalizuota 20 teiginių apie mokymą(si) bendrojo lavinimo mokyklose. Rezultatai pateikiami 6 lentelėje. Teiginiai lentelėje išdėstyti jų reikšmingumo indekso mažėjimo tvarka.

Teiginiai apie mokymą(s) Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose (N/%)

Teiginiai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	RI
20. Mokytojai geranoriškai teikia patarimus mokiniams įvairiais mokymosi mokykloje klausimais	519/45,1	539/46,9	92/8,0	0,68
8. Mokyklose yra tinkama aplinka mokymuisi	485/42,2	557/48,4	108/9,4	0,66
1. Teikiamų žinių kokybė mokyklose apskritai gera	414/36,0	688/59,8	48/4,2	0,65
13. Mokykloje mokiniai patiria daug iššūkių ir sunkumų	444/38,6	585/50,9	121/10,5	0,64
3. Mokyti mokykloje yra sunku	440/38,3	556/48,3	154/13,4	0,62
7. Moksleiviai per mažai laiko skiria mokymuisi	408/35,5	572/49,7	170/14,8	0,60
9. Psichologinė atmosfera mokyklose yra gera	353/30,7	584/50,8	213/18,5	0,56
2. Bendrojo lavinimo mokyklos tinkamai paruošia jaunimą studijoms aukštosiose mokyklose	273/23,7	738/64,2	139/12,1	0,55
11. Mokyklos tinkamai aprūpintos reikiama įranga mokymo procesui	337/29,3	580/50,4	233/20,3	0,54
6. Norint tinkamai pasirengti egzaminams, būtina turėti korepetitorius	378/32,9	442/38,4	330/28,7	0,52
16. Mokyklos specialiusis pedagogas teikia nuolatinę pagalbą mokiniams	327/28,4	535/46,5	288/25,0	0,52
19. Mokytojai padeda moksleiviams išmokti mokytis savarankiškai	272/23,7	605/52,6	273/23,7	0,50
4. Mokinių žinių vertinimo sistema yra skaidri ir objektyvi	182/15,8	687/59,7	281/24,4	0,45
18. Mokyklos teikia nuolatinę pagalbą mokymosi sunkumų turintiems mokiniams, domisi tuo	217/18,9	611/53,1	322/28,0	0,45
5. Mokymosi krūvis mokykloje yra normalus	250/21,7	502/43,7	398/34,6	0,43
12. Mokyklos skiria daug dėmesio moksleivių profesiniam orientavimui (būsimos karjeros planavimui)	215/18,7	462/40,2	473/41,1	0,38
15. Mokyklos daug dėmesio skiria visapusiškos asmenybės ugdymui, plataus intelekto formavimui	138/12,0	605/52,6	407/35,4	0,38
14. Mokyklose nuolat domimasi moksleivių mokymosi poreikiais	134/11,7	543/47,2	473/41,1	0,35
10. Didesnėse mokyklose geresnė mokymo kokybė nei mažesnėse	211/18,3	361/31,4	578/50,3	0,34
17. Mokymosi sunkumai dažniausiai kyla dėl bendravimo su draugais problemų	121/10,5	442/38,4	587/51,0	0,30

Iš esmės respondentai sutinka, kad mokyklose yra tinkama aplinka mokymuisi (RI = 0,66), teikiamų žinių kokybė mokyklose apskritai gera (RI = 0,65), o mokytojai geranoriškai teikia patarimus mokiniams įvairiais mokymosi mokykloje klausimais (RI = 0,68). Tačiau reikia akcentuoti, kad reikšmingumo indeksai palyginti nėra aukšti, nors didesni nei 0,50. 8 iš 20 teiginių reikšmingumo indeksai yra mažesni nei 0,50. Todėl pagrįstai galima teigti, kad mokymosi sunkumai iš esmės nesusiję su bendravimo problemomis (RI = 0,30), mokyklos dydis praktiškai nelemia mokymo kokybės (RI = 0,34). Taip pat matyti, kad mokyklos nepakankamai domisi moksleivių mokymosi poreikiais (RI = 0,35), neskiria dėmesio profesiniam orientavimui (RI = 0,38).

„Šiuolaikinėje švietimo sistemoje daroma daugybė klaidų. Viena didžiausių yra ta, kad visa sistema yra nestabili ir permaininga, o dėl to keliamas chaosas. Moksleivių krūvis vietoje to, kad būtų mažinamas, jis periodiškai didinamas“ (moksleivis, 12 klasė).

Visi teiginiai išanalizuoti galimų statistinių skirtumų pagal lyties ir klasės kintamuosius atžvilgiu. Statistiškai reikšmingi skirtumai pagal klases nefiksuojami, visais atvejais $p > 0,05$. Tai rodo, kad visus teiginius vienodai vertina tiek vienuoliktokai, tiek dvyliktokai. Lyties aspektu jau fiksuojami statistiškai reikšmingi skirtumai pagal 1, 6, 10, 11, 12 ir 16 teiginius. Šiuos teiginius vaikinai ir merginos vertina skirtingai. Su teiginiu, kad teikiamų žinių kokybė mokyklose yra gera, nesutinka 2,7% merginų ir 6,3% vaikinių, iš dalies su teiginiu sutinka 61,7% merginų ir 57% vaikinių. Skirtumas statistiškai reikšmingas ($\chi^2 = 9,61$, $df = 2$, $p = 0,008$). Vaikinai kritiškiau vertina mokymo kokybę nei merginos. Su teiginiu, kad norint tinkamai pasirengti egzaminams būtina turėti korepetitorius, sutinka 35,1% merginų ir 29,5% vaikinių. Atitinkamai nesutinkančių su šiuo teiginiu merginų yra mažiau nei vaikinių. Skirtumas statistiškai reikšmingas ($\chi^2 = 8,25$, $df = 2$, $p = 0,016$). Sąlygiškai galima manyti, kad merginos išsako didesnę pagalbą iš šalies poreikį (korepetitorius) nei vaikinai. Respondentai skirtingai vertina mokyklos dydžio svarbą. Daugiau vaikinių (21,8%) nei merginų (16,0%) sutinka su teiginiu, kad didesnėse mokyklose geresnė mokymo kokybė nei mažesnėse ($\chi^2 = 8,19$, $df = 2$, $p = 0,017$). Taip pat vaikinai kritiškesni mokyklų aprūpinimo reikiama įranga klausimu. Su teiginiu, kad mokyklos tinkamai aprūpintos reikiama įranga mokymo procesui, nesutinka 17,9% merginų ir 23,8% vaikinių. Skirtumas statistiškai patikimas ($\chi^2 = 7,39$, $df = 2$, $p = 0,025$). Vaikinai kritiškesni nei merginos profesinio orientavimo / konsultavimo klausimu. Apskritai didžioji dalis respondentų mano, kad mokyklos neskiria pakankamai dėmesio šiai veiklos sričiai. Su teiginiu, kad mokyklos skiria daug dėmesio profesiniam orientavimui, nesutinka 38,2% merginų ir 45,6% vaikinių ($\chi^2 = 9,26$, $df = 2$, $p = 0,010$). Taip pat vaikinai kritiškesni nei merginos ir dėl specialiojo pedagogo teikiamos pagalbos. 31,5% merginų sutinka su teiginiu, kad specialusis pedagogas teikia nuolatinę pagalbą mokiniams, tuo tarpu vaikinių, sutinkančių su tokiu tvirtinimu, tik 23,8% ($\chi^2 = 11,17$, $df = 2$, $p = 0,004$).

Išvados

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad:

- vidurinio koncentro moksleiviai akcentuoja lygiavertę mokinio ir mokytojo partnerystę, kuri būtų paremta abipusiu bendradarbiavimu;
- moksleivių nuomone, mokyklos nepakankamai domisi moksleivių mokymosi poreikiais, neskiria deramo dėmesio profesiniam orientavimui;
- aukštesniųjų klasių moksleiviai kritiškai vertina dabartinę švietimo sistemą, išsako gana didelį nepasitikėjimą ja;
- nustatyta, kad geriausiai respondentai yra pasirengę lietuvių kalbos ir literatūros bei gamtos mokslų srityje. Silpniausiai pasirengę respondentai matematikos ir užsienio kalbų srityje, nors šių metų užsienio kalbos valstybinio egzamino rezultatai parodė, kad tik labai mažas procentas dvyliktokų neišlaikė užsienio kalbos egzamino;
- nustatyta, kad merginos stipriausiai pasirengusios lietuvių kalbos ir literatūros srityje, o vaikinai – gamtos mokslų ir matematikos srityje. Yra stebima tendencija,

kad renkantis dalykus 11–12 klasėje, didesnis vaikinų procentas išplėstiniu kursu kaip tik ir pasirenka tiksluosius mokslus.

Padėka

Tyrėjai nuoširdžiai dėkoja mokytojams, talkinusiems vykdant šį tyrimą: J. Stankutei, J. Vygėlienei, R. Kulikauskienei, D. Kanclerienei, V. Domarkienei, N. Augustonytei, O. Repečkienei, I. Stanaitienei, P. Diliautui, R. Dabregaitei, A. Čekauskienei, D. Gaigalienei, R. Kareckienei, G. Paknienei.

Literatūra

Grigorjevas J, Mačiukaitė A. (2009). Bendrojo lavinimo mokyklos pradinė klasių mokinių požiūrio į pasaulio pažinimo dalyką ir ugdomąją aplinką tyrimas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 4 (25), p. 143–149.

Inagaki T, Kobayashi Y. & Nakagawa H. (2004). Attitude Survey for pupils about Using Cellular Phones in Classrooms. In L. Cantoni & C. McLoughlin (Eds.), *Proceedings of World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications 2004* (pp. 1059-1065). Chesapeake, VA: AACE.

Jankauskienė R, Kardelis K. (2002). Vienuoliktos klasės moksleivių (merginų) požiūris į savo kūną bei svorio kontrolę. *Medicina*, T. 38, Nr. 4, p. 444–451.

Ozolaitė V, Zablockytė E. (2008). Nenoro mokytis priežastys: ugdytojų ir ugdytinių požiūris. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 2 (18), p. 176–179.

Pruskus V. (2008). Išsilavinimas kaip vertybė: mokinių, mokytojų ir tėvų požiūris. *Santalka. Filologija. Edukologija*, T. 16, Nr. 4, p. 68–77.

Strand S. (2007). Surveying the views of pupils attending supplementary schools in England. *Educational Research*, Vol. 49, No.1, pp. 1–19.

Robertson J. W. (2000). Do They Know Who They Are? A Survey of Informed Opinion on the Identity Foundation of Scotland's Schoolchildren. *Citizenship, Social and Economics Education*, 4(3), 183–191.

Targamadžė V. (2005). Paauglių ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje tyrimų analizė. Tobulinimo galimybių orientyrai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, T. 15, p. 120–127.

Žygaitienė B. (2008). Mokytojų ir mokinių požiūris į mokinių iškalbą bei jos ugdymo galimybes bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika*, T. 92, p. 24–30.

Tyrimo instrumentas

LIETUVOS ŠVIETIMAS MOKINIŲ AKIMIS
APKLAUSA

Miela moksleive, mielas moksleivi!

Šia apklausa norime išsiaiškinti, kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai vertina esamą švietimo sistemą, mokytojų teikiamų žinių kokybę bei gebėjimą paruošti moksleivius tolimesnėms studijoms universitetuose ar kitose aukštosiose mokyklose.

Mes manome, kad tavo nuomonė yra labai svarbi! Prašome atsakyti į žemiau pateiktus klausimus (pažymėk atsakymo variantą, pvz, ©, arba įrašyk savo nuomonę, jei prašoma paaiškinti kodėl). Apklausa yra anoniminė, todėl nei *PAVARDĖS*, nei *MOKYKLOS* nurodyti nereikia.

1. Tu esi:

moksleivė moksleivis

2. Tu mokaisi:

vienuoliktoje klasėje dvyliktoje klasėje

3. Įvertinkite, kurioje iš išvardytų sričių jaučiatės STIPRIAUSIAI parengti (pažymėkite tik vieną):

- matematikos
- lietuvių kalbos ir literatūros
- gamtos mokslų dalykų (pvz, biologijos, chemijos, fizikos)
- informacinių technologijų
- užsienio kalbų
- humanitarinių mokslų (pvz, istorijos, politologijos ir kt.)
- menų (muzikos, dailės ir t. t.)

4. Įvertinkite, kurioje iš išvardytų sričių jaučiatės SILPNIAUSIAI parengti (pažymėkite tik vieną):

- matematikos
- lietuvių kalbos ir literatūros
- gamtos mokslų dalykų (pvz, biologijos, chemijos, fizikos)
- informacinių technologijų
- užsienio kalbų
- humanitarinių mokslų (pvz, istorijos, politologijos ir kt.)
- menų (muzikos, dailės ir t. t.)

5. Išvardinkite bent kelis Lietuvos švietimo sistemos TRŪKUMUS.**6. Išvardinkite bent kelis Lietuvos švietimo sistemos PRIVALUMUS.**

7. Įvertinkite teiginius apie mokymą(si) Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose (pažymėkite + atitinkamoje skiltyje):

Teiginiai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Teikiamų žinių kokybė mokyklose apskritai gera			
Bendrojo lavinimo mokyklos tinkamai paruošia jaunimą studijoms aukštosiose mokyklose			
Mokytis mokykloje yra sunku			
Mokinių žinių vertinimo sistema yra skaidri ir objektyvi			
Mokymosi krūvis mokykloje yra normalus			
Norint tinkamai pasirengti egzaminams, būtina turėti korepetitorius			
Moksleiviai per mažai laiko skiria mokymuisi			
Mokyklose yra tinkama aplinka mokymuisi			
Psichologinė atmosfera mokyklose yra gera			
Didesnėse mokyklose geresnė mokymo kokybė nei mažesnėse			
Mokyklos tinkamai aprūpintos reikiama įranga mokymo procesui			
Mokyklos skiria daug dėmesio moksleivių profesiniam orientavimui (būsimos karjeros planavimui)			
Mokykloje mokiniai patiria daug iššūkių ir sunkumų			
Mokyklose nuolat domimasi moksleivių mokymosi poreikiais			
Mokyklos daug dėmesio skiria visapusiškos asmenybės ugdymui, plataus intelekto formavimui			
Mokyklos specialūs pedagogas teikia nuolatinę pagalbą mokiniams			
Mokymosi sunkumai dažniausiai kyla dėl bendravimo su draugais problemų			
Mokyklos teikia nuolatinę pagalbą mokymosi sunkumų turintiems mokiniams, domisi tuo			
Mokytojai padeda moksleiviams išmokyti mokytis savarankiškai			
Mokytojai geranoriškai teikia patarimus mokiniams įvairiais mokymosi mokykloje klausimais			

8. Ar pasitikite dabartine švietimo sistema?

– taip, pasitikiu;

– iš dalies pasitikiu;

– ne, nepasitikiu

Kodėl?

9. Ką norėtumėte keisti švietimo sistemoje?

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus ir linkime Jums sėkmės!

Summary**CURRENT LITHUANIAN EDUCATION SYSTEM PROBLEMS: SENIOR CLASS PUPILS' POSITION****Vincentas Lamanuskas, Laima Railienė***Siauliai University, Lithuania*

Interest in Lithuanian Education system problems is naturally understandable thing. On the one hand, in the process of constant changes appearing in the education system, it becomes important to know the current situation at every moment in time; on the other hand, it is important, referring to the available information, to be able to model effective changes or to carry out certain prevention measures in the case of undesirable phenomena. Attitude researches in Lithuania have already become an inseparable part of public discourse and are rather popular. An opinion exists that surveys are not a reliable method especially that very often we can guess what the predominant answers of the respondents will be. Such presumptions usually come true. However, even if the research confirms the presumptions it is not bad, because a survey carried out in a qualified way gives a lot of new and extra information about various analysed subjects. Especially that very often in the instruments of surveys, (e.g. questionnaires) open questions are presented as well, by which much deeper information is obtained.

Research object is the assessment of Lithuanian education system. **The aim of the research** is to find out how Lithuanian comprehensive school pupils value current education system, quality of teachers' provided knowledge and ability to prepare pupils for further studies at universities and other higher schools.

The research was carried out between February and May, 2010, i.e. during the second term of the school year. The method of the research was survey in written form (questionnaire). The research is based on the attitude that pupils' opinion and assessment researches are important because they allow to identify urgent problems or to specify already known ones. 11 and 12 form pupils of Lithuanian comprehensive schools participated in the research. On the whole, 1150 questionnaires were acknowledged acceptable.

Generalising research results we can claim, that:

- Senior class pupils critically evaluate current education system, express rather big distrust.
- It was found, that respondents are prepared best in Lithuanian language and literature and natural science field. The respondents are the weakest in maths and foreign language field.
- It was found, that girls are the strongest in the field of Lithuanian language and literature and boys in maths and natural sciences field.

In fact, respondents agree that the atmosphere in schools is suitable for learning (SI=0.66), quality of knowledge provided at schools, on the whole, is good (SI=0.65), and teachers willingly give advice to pupils on different topics being learnt at school (SI=0.68). However, we need to emphasize, that significance indexes are relatively not high, though higher than 0.50. Respondents do not think that in bigger schools the quality of teaching is better than in smaller ones (SI=0.34), or that learning difficulties arise because of the problems of communication with friends (SI=0.30).

Key words: *general school, education system, questioning, opinion indicators.*

Received 15 August 2010; accepted 02 September 2010

Vincentas Lamanuskas

Professor, Department of Education, Siauliai University, 25-119 P.Visinskio Street, LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: v.lamanuskas@ef.su.lt

Website: <http://www.lamanuskas.projektas.lt>

Laima Railienė

Senior Researcher, Natural Science Education Research Centre, Siauliai University, 25-119 P.Visinskio Street, LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: laimarailiene@yahoo.com

Website: <http://www.gutc.su.lt>